

**קונטרס
מראי מקומות
למסכת פסחים
על חלק מפרק ערבי פסחים**

- מהדורת טיוטא -

**נכתב בס"ד ע"י
יחיאל מיכל בלאאמו"ר יהושע זליג שליט"א פליסקין
ירושלים**

הערות והארות יתקבלו בברכה

טל: 05276-14899

פקס 1532-5870698

דוא"ל: ymp803@gmail.com

הקדמה

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, שזכיתי להוציא לאור קונטרסי מראי מקומות על פרקים שונים בש"ס.

באשר זיכני השי"ת ללמוד עם תלמידים מקשיבים בכמה ישיבות, ובמשך הזמן ראיתי כי חלק מהתלמידים מתקשים להתרכז באופן הלימוד המקובל בישיבות, ולכן יגעתי ומצאתי בס"ד אופן לימוד קל יותר, וממילא נעים ומתוק יותר. במהלך הלימוד כתבתי דפי מראי-מקומות מדי יום [כמעט], וב"ה שהתלמידים קיבלו מזה תועלת מרובה, ונתחדש אצלם שלהבת אש ללימוד התורה ועיונה, ולכן אמרתי להפיצם כדי לזכות גם אחרים.

ואבאר מעט את האופן שעל-פיו כתבנו:

[א] בחרנו בדווקא פרקים [ולפעמים חצאי פרקים] קלים ללימוד, ובדרך כלל כאלו שיותר נוגעים לענייני הלכה למעשה.
[ב] בכל סוגיא הבאנו ראשונים ואחרונים עיקריים, בשימת דגש על הלומדות, ומתוך השתדלות להביא בעיקר קטעים קלים, מובנים, ולא-ארוכים.

[ג] לאחר מכן הבאנו הפניות לספרי הלכה; טור, בית יוסף, משנ"ב, ופוסקי זמננו.
אופן לימוד זה - כאשר מקשרים בין העיון לבין הלמעשה - יש בו מן התפארת של השלמות, וחותר האמת ניכר עליו, וגם מביא סיפוק ותענוג רב ללומדים.

יש להדגיש, כי המגמה העיקרית שעמדה לנגד עיני בכתירת הדברים היא, להביא תועלת ו'געשמאק' לתלמידים, ולכן היו פעמים שקיצרתי במקום שהסוגיא דרשה להאריך, ולפעמים להיפך הארכת בדברים צדדיים מעט, הכל לפי מה שהיה נראה לתועלת לתלמידים שהיו לפני באותה שעה. ועל כן, באם יהיו מגידי-שיעורים שירצו להשתמש במראי-מקומות אלו, טוב יעשו אם יתבוננו תוך כדי לימוד, האם הדברים אכן מתאימים לרמה של התלמידים שלהם, ובמידת הצורך יעלו או יורידו את הרמה של הדברים, הכל בכדי שהתלמידים יקבלו את הטוב ביותר עבורם לפי מצבם וענינם.

ואמנם לעת עתה הדברים עדיין בגדר "טיוטא", ואינם מושלמים כלל, אך גם בצורה כזו יוכלו להביא תועלת בעז"ה.

ואשא כפי אל השי"ת, שיעזרני עוד לפתח ולשכלל את המראי מקומות בכמות ובאיכות כאשר עם לבבי, ולהוציאם לאור עולם, וכן את השיעורים עצמם, ולהרבות כבוד שמים בעולם.

יחיאל מיכל בלאאמו"ר יהושע זליג שליט"א פליסקין

ניתן להשיג בדוא"ל: ymp803@gmail.com

מראי מקומות למסכתות:

ברכות [פרק תפילת השחר, ופרק שלשה שאכלו]

שבת [פרק הבונה, ופרק שואל]

קידושין [סוף פרק ראשון]

ראש השנה [כח.-לד:]

פסחים [פרק ערבי פסחים]

סוכה [סוף פרק הישן - ענייני ישיבת סוכה ומצטער]

סנהדרין [פרק בן סורר]

בבא מציעא [פרק אלו מציאות]

###

כמו"כ ניתן להשיג בדוא"ל הנ"ל

את ספרי "ארזים בגן" - דרכי חינוך לבחורים מתמודדים

מותר ורצוי להעתיק ולהשתמש

במראי מקומות אלו בכל צורה שהיא

על מנת להגדיל תורה

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום ראשון, כ"ו שבט תשע"ב

מראי מקומות (1)

פסחים קח.

בענין הסיבה – מתי צריכים להסב

[א] פסחים צט: במשנה, וברשב"ס שם.
[ב] פסחים קח. מ"ואפילו עני שבש"אל" עד "פרקדן". ורשב"ס. ותוס' ד"ה מאי דהוה, וד"ה כולוהו נמי.

הסיבה במרור ובכורד

[ג] עי' בטור סי' תעה סעיף א(ב) מ"כתב אחי ה"ר יחיאל ז"ל" עד "זכר לחירות".
[ד] ועי' בבית יוסף ד"ה כתב אחי ה"ר יחיאל.
[ה] ולכאוי צ"ב מה היה הצד של רבינו יחיאל שאין להסב.
[ו] ועי' במגן אברהם סי' תעה ס"ק ו, ולפי דבריו אפשר להבין את הצד של רבינו יחיאל.
[ז] להלכה עי' במשנ"ב ח"ה, בשו"ע סי' תעה סעיף א', [בעיקר לגבי הסיבה במרור] ובמשנ"ב ס"ק י"ד.
[ח] ולכאוי צ"ב דעי' בתוס' ד"ה מאי דהוה, וברמב"ם הלכות חמץ ומצה, שלא כתבו להסב בכורד.

בטעם שהחמירו להסב בכל הארבע כוסות

[ט] עי' בר"ן על הר"ף דף כג. מדפי הר"ף ד"ה והשתא דאיתמר.
[י] האם יש נפקא מינה בין התירוצים.

אכל מצה בלי הסיבה האם צריך לחזור ולאכול

[יא] עי' חידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ז' [קטע ראשון בלבד].
[יב] עי' במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף ז', ומשנ"ב שם.
[יג] יש לעיין לאור דברי השו"ע והרמ"א, כאיזה צד הם סוברים בחקירה של הגרי"ז.
[יד] ועי' ביאור הלכה ד"ה לא יצא. ולכאוי צע"ג בדבריו, מדוע יברך שוב על אכילת מצה, והרי כבר קיים מצות אכילת מצה, ורק לא קיים מצות הסיבה.

מי שאינו יכול להסב

[טו] עי' חשוקי חמד להג"ר יצחק זילברשטין שליט"א פסחים קו. [מובא במסגרת]

עי' חשוקי חמד להג"ר יצחק זילברשטין שליט"א פסחים קו.

יכול לאכול כזית מצה אך בלא הסיבה

שאלה יהודי בשואה שהצליח בחסדי שמים לאחר השתדלות גדולה להשיג כזית מצה, אלא כשהגיע ליל הסדר היה יכול לאכול את המצה אך לא היה יכול להסב, ואכלו בלא הסיבה, ונשאלת השאלה האם יצא ידי חובת אכילת מצה?

חשוקי חמד עמוד מס 550 פסחים זילברשטין, יצחק בן דוד יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

תשובה כתב השו"ע (סימן תעב ס"ו) וז"ל: "כל מי שצריך הסיבה אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא", וכתב הרמ"א וז"ל: "וי"א דבזמן הזה דאין דרך להסב כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה", ולכאורה בענינו לדעת השו"ע לא יצא, ולדעת הרמ"א יצא ידי חובתו.

אמנם איתא בגמ' ר"ה (דף כח ע"א) כפאו [פרסיים] ואכל מצה יצא, [מלשון הגמ' דכתב יצא, משמע שיש לו אפשרות לאכול עוד כזית, אך אמרינן דיצא ואין צריך לאכול עוד כזית], והקשה בספר הסדר הערוך (ח"א פרק לה הערה 1) דהא מסתבר שבאנסוהו נכרים, אכל המצה בלא הסיבה, ואף אם היסב אין להסיבה זו דין הסיבה, כיון שאינה בדרך חירות, וא"כ אמאי אמרינן בגמ' חשוקי חמד עמוד מס 551 פסחים זילברשטין, יצחק בן דוד יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דיצא ידי חובתו, ותירץ שם דהירא מהנכרים אינו חייב לאכול מצה בהסיבה, כיון שאינו יכול לקיים המצוה בדרך חירות, כמו שהאשה פטורה מהסיבה, לפי שאימת בעלה עליה.

ולכאורה יש להקשות על תירוצו דלא דמי לאוכל בפני רבו דאינו מיסב, משום דהאוכל בפני רבו, זוהי דרך החירות לאכול שלא בהסיבה מפני כבוד רבו, מה שאין כן האוכל בכפיית נכרים, אין זו אכילה בדרך חירות, ולמה לא יצטרך אח"כ לאכול שנית בהסיבה? ואולי מיירי בנכרים שכפו גידם הפטור מהסיבה, או אשה לסוברים שהיא פטורה, אבל באדם רגיל אם יכפוהו נכרים יצטרך אח"כ לאכול שנית בהסיבה.

ובענינו נראה דאף לדעת השו"ע כל זמן שהוא אנוס ממצות ההסיבה, יאכל בלא הסיבה, דיש באכילת מצה שתי מצוות, א. אכילת כזית מצה, ב. אכילתה על ידי הסיבה, והכא לגבי המצוה של אכילה על ידי החירות הוא אנוס ואונס רחמנא פטריה, ומ"מ את מצות אכילת מצה מקיים. ונראה עוד דכיון דהוא אנוס על ההסיבה יכול אף לברך על אכילת מצה, אבל אם יהיה לו עוד כזית, ויוכל לאכול בהסיבה יתחייב לאכולה שנית, וצ"ע.

חשוקי חמד עמוד מס 551 פסחים זילברשטין, יצחק בן דוד יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שני, כ"ז שבט תשע"ב

מראי מקומות (2)

פסחים קח.

בענין פרקדן והסיבת ימין

[א] גמ' פסחים קח. מ"פרקדן" עד "ויבא לידי סכנה", וברש"י, ורשב"ס.

מה פירוש פרקדן, ומה הטעם שאינה הסיבה
[ב] עיי רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ח', ובמגיד משנה שם.
[ג] עיי תוס' ד"ה פרקדן.
[ד] ויש לעיין מה יענה הרמב"ם על קושית תוס'.

מה הטעם שהסיבת ימין לא שמה הסיבה
[ה] עיי רשב"ם.

[ו] עיי אור זרוע הלכות פסחים סי' רנו [מובא במסגרת], וצ"ע בכונת דבריו.

אור זרוע הלכות פסחים סי' רנו
הסיבת ימין הסיבה אינה. אין זה דרך חירות אפילו שלא בשעת אכילה ואפילו בביהכ"נ כשנופלים על פניהם אין נופלין אלא על צד שמאל שנראין בני חורין יותר ככה פי' רב האי גאון ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לוושט.

מי שאכל בהסיבת ימין, האם יחזור ויאכל בהסיבת שמאל
[ז] עיי בטור הלכות פסח, בב"ח סי' תעב סעיף ג', מ"וכתב מהר"ש לוריא" עד "ולענין הלכה".
[ח] למעיינים - עיי בשו"ע הלכות פסח, בסופו, בפרי חדש סי' תעב סעיף ג', עד סעיף ד'. ויש לעיין במה נחלקו הב"ח והפרי חדש.

מעשה שהיה

[ט] עיי ארחות רבנו חלק ב' עמ' נט [מובא במסגרת].

ארחות רבנו בעל הקהלות יעקב חלק ב' עמ' נט
ח. בסדר תשמ"ג היתה שאלה בסדר בביתי, שנים מילדי הסבו בטעות על צד ימין, וגליתי את הדבר לאחר ששטו את הכוס השלישי (דהיינו לאחר ברהמ"ז), ואמרתי להם שיטלו את ידיהם ויאכלו כזית מצה בהסיבה כמבואר בבה"ל בסי' תע"ב סעי' ז' ד"ה לא יצא וכו'. ארחות רבינו הקהלות יעקב עמוד מס 94 ב הורביץ, אברהם הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[י] ולכאוי צ"ע הוראת הסטייפלר שלא לחזור, שהוא לכאורה דלא כהביאור הלכה.

איטר יד [שמאלי]

[יא] עיי תרומת הדשן חלק א' סי' קלו.

[יב] עיי שו"ת הרדב"ז סי' אלף יב, [מובא במסגרת] שחלק על התרומת הדשן. וצ"ע בהבנת מחלוקתם.

שו"ת הרדב"ז סי' אלף יב	שאלת ממני אודיעך דעתי צמי שהוא אטר יד ימינו על איזה צד הוא מסב כלילי הפסח. תשובה הרא"ש ז"ל לא הכריע בזה דבר, אלא כתב שהוא תלוי בפירושי המפרשים, כי לדעת רש"י ז"ל שכתב דהא דאמרין בגמ' ועוד שמא יקדים קנה לושט לא קאי מהסיבת ימין אלא אפרקדן ולפי זה אטר יד ימינו מיסב על ימינו ואוכל בשמאלו כדרכו כדין התפילין ממנו. ולדעת רש"ב ז"ל שכתב דהא דאמרין ועוד שמא יקדים קנה לושט קאי אהסיבת ימין דאי אפרקדן אמאי נטר לה לבסוף ולפוס האי טעמא מיסב כשאר כל אדם שמא יקדים קנה לושט. ודבר זה נשאל לפני מהר"י ישראלי ז"ל (בעל תרומת הדשן) והעלה דכיון דאפליגו בה נקטינן טעמא דסכנתא דחמימי מאיסורי ומסב כשאר כל אדם. ואני קשה לי על האי טעמא דהא קיי"ל שזוהי מצוה אינס ניזוקין דהכי אקשינן עלה דתניא חור שזין יהודי לארמאי וכו' פלימו אמר אינו בודק כל עיקר מפני הסכנה ואע"ג דשלוהי מצוה אינס ניזוקין היכא דשכיחא היזקא שאני. ובשלמא
-------------------------------	--

[ג] עיי משנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף ג' ובמשנ"ב שם.

[ד] למעיינים - צ"ע באיטר שאכל בלי הסיבה כלל, וצריך לאכול פעם שניה, האם מברך עליה.

[טו] למעיינים - עיי ביאור הלכה שם ד"ה ואין חילוק.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שלישי, כ"ח שבט תשע"ב

מראי מקומות (3)

פסחים קח.

בענין חיוב נשים בהסיבה

[א] גמ' פסחים קח. מ"אשה אצל בעלה לא בעיא הסיבה" עד "כי תניא ההיא בשוליא דנגרי", וברשב"ם.

הטעמים מדוע אשה פטורה מהסיבה

[ב] עיי רשב"ם ד"ה אשה אינה צריכה, שכתב 2 טעמים.

[ג] עיי בחידושי תלמיד הרשב"א [מובא במסגרת]

תלמיד הרשב"א [שייך לאות י]	
אשה אינה צריכה להיזקק משמשת את המסובין בשלחן ואם כן הסבה למה לה. אבל אי אשה חשובה היא, הרי דרכה בכך. ואינו מספיק בעיני דהא עניי שבישראל לא יאכל עד שיסב, אף על פי שאין דרכו בכל השנה. ויש שפירש מפני אימת בעלה, ואפילו הכי בחשובה צריכה להסב שכך דרכה (ז'). וגם זה צריך לי עיון דהא בן אצל אביו צריך הסבה אף על פי שהוא חייב לרא מאביו יותר ממורא אשה לבעלה (ז'). אלא נראה לי לפרש מפני חידושי תלמיד הרשב"א, רבינו יוחנן מלוגיל עמוד מס 132 פסחים אבן-אדרת, שלמה בן אברהם (רשב"א) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	שהיא צריכה להיזקק משמשת את המסובין בשלחן ואם כן הסבה למה לה. אבל אי אשה חשובה היא שיש לה עבדים ושפחות המשמשין לבני הבית אז צריכה הסבה (ז')--רא"ת חידושי תלמיד הרשב"א, רבינו יוחנן מלוגיל עמוד מס 132 פסחים אבן-אדרת, שלמה בן אברהם (רשב"א) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה אפילו אינה חשובה מי גרעה משמש (ז'). איפשר לומר שאני שמש שישנו בתורת קריאת אגדתא והלילא (ח) והרי הוא קורא ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה, וכיון--שהוא משגל בפיו דבר חירות, אף הוא צריך להסב כדרך בני חורין (חא). חידושי תלמיד הרשב"א, רבינו יוחנן מלוגיל עמוד מס 133 פסחים אבן-אדרת, שלמה בן אברהם (רשב"א) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[ד] שים לב שיש נפקא מינה להלכה בין הטעמים.

מה פירוש "אשה חשובה" ומדוע היא פטורה

[ה] עיי רבינו מנוח על הרמב"ם [נדי רק בהוצאת פרנקל] הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ח' ד"ה ואם אשה, ד"ה ושמש.

[ו] יש לעיין לפי הטעמים שנאמרו לעיל "מדוע אשה פטורה מהסיבה", מדוע "אשה חשובה" כן חייבת בהסיבה.

קושיות שהקשו על שיטת הרשב"ם

[ז] עיי בטור או"ח סי' תעב סעיף ד', ובי"ח שם ד"ה אשה חשובה.

[ח] למעיינים - עיי בפרי חדש [בסוף שו"ע או"ח ח"ב] סי' תעב סעיף ד'.

[ט] ויש לעיין היאך לתרץ את שיטת הרשב"ם.

להלכה

[י] עיי משנ"ב ח"ה, שו"ע סי' תעב סעיף ד' ובמשנ"ב שם [עד "אבל תוך י"ב חודש"].

[יא] וצ"ב מדוע הנשים שלנו נקראות כולן חשובות.

[יב] וצ"ב מדוע נשים יכולות לסמוך על הראב"ה יותר מגברים.

[יג] למעיינים עיי הליכות שלמה פסח פרק תשיעי הערה מ' ובהערה 131.

[יד] עיי כף החיים סי' תעב ס"ק כח [מובא במסגרת]

כף החיים סי' תעב ס"ק כח	
אם זיהגה. אך לא נהגו להסב וכו' וכ"כ הלבוש, ט"ז. אמנם הכנסת הגדולה בספרו פסח מעוזין סי' קע כתב דהמנהג בין הספרדים להסב כמו שכתב המרדכי בשם התוספות יעו"ק. וע"כ	נראה דגם בק"ק האשכנזים שנהגו הנשים שלא להסב המחמירה להסב תבא עליה זריכה כיון שאינו אלא דנהגו להקל, ולכן כיון שהם חסודות, טוב לזאת אליצא דכולי עלמא.

[טו] עיי בספר הלכות חג בחג פסח עמ' תעג מ"ושמעתיה מהגר"ח ק"ק [שורה 7 מלמטה].

[טז] ועיי חוט שני להגר"נ קרליץ שליט"א פסח עמ' קפח [מובא במסגרת], וצ"ע אם כן המנהג.

חוט שני פסח ע' קפח	
זנשים צומנינו נוהגות קצת להסב, ומניחים כר קטן.	חוט שני עמוד מס 188 פסח קרליץ, שמריהו יוסף ניסים בן נחום מאיר הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[יז] עיי הליכות שלמה פסח פרק תשיעי סעיף יט, ובהערה מ"א, ובהערה 133 [רק עד "ועיקר סברא"].

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום רביעי, כ"ט שבט תשע"ב מראי מקומות (4) פסחים קח. בענין הסיבה בפני אביו ורבו
--

[א] גמ' פסחים קח. מ"בן אצל אביו" [שורה 9 מלמטה] עד "בעי הסיבה שמע מינה" [סוף העמוד], וברשב"ם, ותוס'.

מדוע אין צריך הסיבה אצל אביו, ומה הדין אם אביו אינו מוחל

[ב] עיי בשו"ע או"ח ח"ג סי' תעב סעיף ה' ובחק יעקב ס"ק ט'.

[ג] עיי קובץ הערות על יבמות להג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל סי' יז אות ב'.

(1) האם מדובר דוקא ברב מובהק או גם שאינו מובהק (2) ומה הדין כשאביו הוא גם רבו

[ד] עיי ברא"ש פרק עשירי סי' כ' מ"בן אצל אביו".

[ה] עיי בטור הלכות פסח, בב"ח סי' תעב סעיף ד' ד"ה בן אצל אביו, וד"ה ומה שכתב אפילו אינו רבו מובהק.

האם בפני הרב לא צריך להסב או אסור להסב

[ז] עיי בב"ח סי' תעב סעיף ד' ד"ה ומה שכתב רבינו בתלמיד לפני רבו.

[ח] עיי חק יעקב על גליון השו"ע סי' תעב ס"ק י.

להלכה

[ט] עיי במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף ה' ומשנ"ב שם.

[י] עיי ארחות רבנו הקהלות יעקב חלק ב' [מובא במסגרת]

ארחות רבינו

הסיבה

ד. כל חתני נכדותיו וכן נכדו שהיו אצלו בסדר היו מסובים, אחד מחתני בתו ביקש רשות ממו"ר להסב מדין גדול הדור ומדין רבו (ש"ע סי' תע"ב ס"ו) ואמר לו מו"ר שהיום אין דין של רבו ואין צריך לבקש רשות והוסיף מו"ר שגם אצל מרן החזו"א זצוק"ל כשהיו מסובים אצלו לסדר מו"ר ומשפחתו לא בקשו ממנו רשות להסיבה, (א"ה, מפורסם במשפחת מו"ר שמו"ר (שליט"א) זצוק"ל הי' מבקש רשות ממרן החזו"א להסיבה).
ארחות רבינו הקהלות יעקב עמוד מס 93 ב' הורביץ, אברהם הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[יא] עיי הליכות שלמה פסח פרק תשיעי סעיף יח והערה לח.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום חמישי, ל' שבט תשע"ב

מראי מקומות (5)

פסחים קח. - קח:

בענין תקנת ארבע כוסות, ובענין חיובן בנשים

[א] גמ' פסחים קח. - קח: וא"ר יהושע בן לוי נשים חיבות בד' כוסות הללו שאף הן היו באותו הנס. וברשב"ם.

הטעם שתקנו ארבע כוסות

[ב] עיי רש"י פסחים צט: ד"ה ארבע כוסות.

[ג] להבנת עומק הדברים, עיי מאירי פסחים צט: ד"ה וארבע כוסות אלו.

בסתירת דברי רש"י

[ד] עיי ברש"י פסחים קח. ד"ה ארבע כוסות. וכוונתו לפסוק בבראשית פרק מ' פסוק יא, עיי"ש.

[ה] ולכאוי צ"ב מדוע רש"י לעיל צט: פירש אחרת, וצ"ע.

[ו] עיי במרדכי, בסוף הגמרא אחרי הר"ן, דף לד: מדפי המרדכי בגמרות הרגילות, טור ראשון באמצע הטור, מ"ולא יפחתו לו מד' כוסות" עד "דמשמע תרי".

[ז] למעיינים - עיי בגדי ישע [מבעל השלי"ה] על גליון המרדכי שם אות ז.

חיוב נשים בארבע כוסות

[ח] עיי בתוס' ד"ה שאף הן, וד"ה היו באותו.

[ט] להבהרת דברי התוס', עיי תוס' מגילה ד. ד"ה שאף הן [עד הנקודה שבאמצע התוס'].

[י] ויל"ע איך לישב את רש"י ורשב"ם מקושיות התוס'.

[יא] עיי שפת אמת מגילה ד. ד"ה בגמ' שאף הן - עד "והנה הבית יוסף".

להלכה חיוב נשים בארבע כוסות

[יב] עיי במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף יד, ובמשנ"ב.

[יג] עיי חשוקי חמד להג"ר יצחק זילברשטין שליט"א בסוגיתנו [מובא במסגרת]

חשוקי חמד פסחים קח:

איש ואשה הבאים לבקש מצה וד' כוסות למי לתת אותם שאלה איש ואשה שבאו לבקש כזית מצה וד' כוסות, ואין לו לתת אלא לאחד למי יתננה לאיש או לאשה?¹ תשובה בחלוקת מזון לעניים כל השנה כולה, האשה קודמת לאיש כמבואר בשו"ע (יו"ד סימן רנ"ח), והסביר הש"ך (שם ס"ק יב) מפני שדרך האיש לחזור על הפתחים, ולא האשה, ולכן יש להקדימה, עיי"ש. אולם במצות כזית מצה וד' כוסות, אולי האיש קודם, שהרי לא חסר להם מזון, כי אם מצוה, ואם כן מאחר וקדושת האיש גדולה מאשה, כמבואר במשנה בסוף הוריות, לכן אולי אין האשה קודמת. והנה במסכת פסחים דף קח ע"ב נאמר שאף הן היו באותו הנס, ולכן נשים חייבים בד' כוסות. ופרש"י והרשב"ם שאף הן היו באותו נס שבזכות חשוקי חמד עמוד מס 556 פסחים זילברשטיין, יצחק בן דוד יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו. וכתבו על כך התוס' (ר"ה היו באותו הנס) פירש רשב"ם שעל ידם נגאלו, וקשה "דאף" משמע שאינן עיקר וכו'. והנה מלשון זה משמע דלפי רש"י והרשב"ם הנשים קודמות לאנשים, ויתכן שיש להקדים את ד' הכוסות לגביהם. אכן החת"ס (תורת משה פרשת בשלח ד"ה ותען) כתב שכוונת פרש"ם היא שכיון שבזכות נשים צדקניות נגאלו, ממילא הנס חשוקי חמד עמוד מס 556 פסחים זילברשטיין, יצחק בן דוד יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה של הגאולה היה לגביהן קטן יותר, ולכן אף לרשב"ם הנשים טפלות לזכרים בעשיית זכר לנס, וכ"כ בערך ש"י (סימן תעב סעיף יב) עיי"ש. ולכן לענין מעשה אם האשה צריכה את המצה ואת היין כדי לשבוע, פשוט שהיא קודמת לאיש, אבל אם היא צריכה את המצה רק כדי לקיים מצוות אכילה מצה, האיש קודם. חשוקי חמד עמוד מס 557 פסחים זילברשטיין, יצחק בן דוד יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
---	---

למעיינים - האם יש כוס חמישית
יד] עי' במשנה בדף קיז :
טו] עי' ברי"ף דף כו : מדפי הרי"ף שגרס "חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי רבי טרפון", [וגירסא זו לא מופיעה בגמרות שלנו].
טז] עי' ברי"ן דף כו : מדפי הרי"ף ד"ה חמישי.
יז] עי' בספר אוצר מפרשי ההגדה בשם הגר"א [מובא במסגרת]

אוצר מפרשי ההגדה	
יש למזוג כוס חמישי (פסחים קיח, ב), לפיכך אין שותים אותו, וקוראים אותו כוס של אליהו רמז ל"תשבי יתרץ" שבמהרה יבוא אליהו ויפשוט את הספק בחיוב כוס חמישי. בהגש"פ זכר יהוסף כתב, עמוד מס 305 אוצר מפרשי ההגדה מכון ירושלים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	מנהג נוסף, למזוג קודם אמירת שפוך חמתך כוס חמישי, וקוראים אותו "כוסו של אליהו הנביא" עמוד מס 305 אוצר מפרשי ההגדה מכון ירושלים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה של אליהו. בליקוטי צבי בשם הגר"א (הובא בהגדת הגר"א ובזכר יהוסף) כתב, לפי שנחלקו חכמים האם עמוד מס 305 אוצר מפרשי ההגדה מכון ירושלים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום ראשון, ג' אדר תשע"ב מראי מקומות (6) פסחים קח: בענין ארבע כוסות ששתאן חי מבלי למוזגן במים	

א] גמ' פסחים קח : [שורה 1] "א"ר יהודה אמר שמואל ארבעה כוסות" עד "מיתבי" וברשב"ם.
ב] למעיינים – עי' תוספות ד"ה שתאן חי. להבנת דברי התוס' רצוי לעיין בגמ' ברכות נ: מ"ת"ר יין עד שלא נתן" עד "חזי לקוריטי".

מה פירוש "ידי יין יצא ידי חירות לא יצא"
ג] עי' רשב"ם ד"ה ידי חירות לא יצא.

ד] ועי' בחידושי רבינו דוד [אחד מן הראשונים] בסוגיתנו [מובא במסגרת].

חידושי רבינו דוד בסוגיתנו
קח, ב. [שתאן חי¹ אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא]². מכיון שאמרו ידי חירות לא יצא ולא אמרו ידי ארבע כוסות לא יצא הוא ודאי לומר שהוא יוצא ידי חובתו מארבע כוסות, ומה שאמרו ידי חירות לא יצא אינו אלא לומר שלא קיים מצוה כהלכתה, שאינם דרך חירות אלא כשיש בהן מים³, ואף לענין ברכה כך אמרו⁴ דאי יהב ביה מים עלויי עלייה. חידושי רבינו דוד עמוד מס 405 פסחים בונפיד, דוד בן ראובן הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ה] ועי' בפסקי רי"ד בסוגיתנו [מובא במסגרת]

פסקי רי"ד בסוגיתנו
השקה מהן לבני ולבני ביתו יצא. שתאן חי יצא, אמ' רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא, שלא שתה כדרך בני חורין אלא כדרך שכרות שתאן פסקי הרי"ד עמוד מס 192 עירובין פסחים וימא סוכה טראגן, ישעיה בן מאלי (רי"ד) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ו] לסיכום בינתיים : השותה יין חי, איזה חלק מהמצוה הוא קיים, ואיזה חלק מהמצוה חסר לו.

האם תקנת ארבע כוסות היתה בדוקא "דרך חירות"

ז] עיי בגמ' לקמן קיז: מ"מתני' מזגו לו כוס שלישי" – עד "נעביד ביה מצוה" [נקודתיים].
ח] ויש להקשות, אחרי שמבואר בגמ' קיז: שישוד תקנת ד' כוסות היה "דרך חירות", א"כ איך מבואר בסוגיתנו שאפשר לצאת ידי חובת "ד' כוסות" מבלי לצאת ידי חובת "חירות".

מי שהיין מזיקו או ששונאו

ט] עיי בשו"ת הרשב"א חלק א' סי' רלח.
י] להבנת דברי הרשב"א עיי בגמ' נדרים מט: מ[שורה 6 מהרחבות] "אמרה ההיא מטרוניתא" – עד "חכמת אדם תאיר פניו", וברש"י ד"ה הימנותא, וד"ה וחוגר.
יא] עיי במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף י' ובמשנ"ב ס"ק לה, ובשער הציון ס"ק נב.
יב] ולכאוי צ"ע ממה נפשך, אם צריך "דרך חירות" מדוע השו"ע מחייב כשמזיקו או שונאו, ואם לא צריך אז מדוע המשנ"ב פוטר אם יפול למשכב.

להלכה – דין מזיגת היין

יג] עיי בטור או"ח סי' תעב סעיף ט' מ"ואם היין חזק", ובבית יוסף ד"ה ומה שכתב ויין שלנו.
יד] עיי במשנ"ב מהדורת דרשו חלק ג', בשו"ע סי' ערב סעיף ה' ובמשנ"ב ס"ק יד, ובהערות דרשו הערה 13.
טו] ועיי עוד במשנ"ב דרשו שם, בהערה 11, רַק מדיבור המתחיל "ואם רוצה להוסיף" – עד סוף העמוד.

החילוק בין שתיית יין בפורים לפסח

טז] עיי במשנ"ב חלק ו', בשו"ע סי' תרצה סעיף ב' ובשערי תשובה ס"ק ב.
יז] וצ"ע מדוע בפסח חייב לשתות גם אם קשה לו, ובפורים לא.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שני, ד' אדר תשע"ב

מראי מקומות (7)

פסחים קח:

בענין ארבע כוסות ששתאן בבת אחת, ובענין השקה לבניו ולבני ביתו

א] גמ' פסחים קח: מ[שורה 3 מלמעלה] "שתאן חי יצא" – עד "מיתיבי", וברשב"ס. ובתוס' ד"ה ידי יין.

השקה מהן לבניו ולבני ביתו

האם כל אחד מבני הבית צריך ד' כוסות או רק בעל הבית

ב] עיי במשנה פסחים צט: , ובתוס' שם ד"ה לא יפחתו לו.
ג] ועיי ספר גבורות ה' למהר"ל מפראג פרק מח [מובא במסגרת]

גבורות ה' למהר"ל מפראג פרק מח

ולא יפחתו לו מארבע כוסות. פירשו התוספות דמתוך הלשון משמע דאין צריך ארבע כוסות כי אם לבעל הבית והוא מו"א את כלם דמאי שנא ד' כוסות מקדוש של כל השנה. ולא הבנתי דבר זה ללא שייך שיהיה מו"א את אחרים בד' כוסות, דמאי שנא ממלא ומכור דכמו שאין יכול האחד להו"א את האחר במלא ובמכור כך אינו יכול להו"א בד' כוסות דמלא דרמיא עליה הוא.	ומה שהביא ראייה מן קדוש של כל השנה התם עיקר מלתא ללא הכוס הוא אלא עיקר מילתא הוא הקדוש אלא שאין מקדשין אלא על הכוס וכיון ששטה בעל הבית שפיר דמי, אצל הכל עיקר מלתא הוא הכוס ולא הקדוש רק שתקנו שכל אחד ואחד מן הכוסות יעשה עליו מלאה אצל הכוס הוא עיקר ולא שייך בזה שהוא מו"א אחר:
---	--

ד] ועיי חידושי הגרי"ז על הרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ט' [מובא במסגרת]

חידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ט

בתוס' ריש פרק ערבי פסחים על ה' דתנן ולא יפחתו לו מארבע כוסות כתבו וז"ל: מתוך הלשון משמע ק"ת שאין נותנים לבניו ולב"ב כ"א לעצמו והוא מו"א את כולם בשלו וסבירא הוא דמאי שנא ארבע כוסות מקדוש דכל השנה שאחד מו"א את כולם וכו' עכ"ל, וכבר שמעתי מאמו"ר הגאון [ר' חיים מציריסק] ז"ל שטמה על דברי	התוס' אלו דמאי ענין ארבע כוסות לקידוש דכל השנה, דהתם המלאה היא הזכרה וזהו עיקר הקידוש וזוהי הוי דינא דשומע כעונה, אצל בארבע כוסות הלא עיקר המלאה היא השתיה של הד' כוסות ומאי שייך להו"א בזה, והוכיח מזה דס"ל להתוס' דגם בארבע כוסות אין עיקר המלאה בשתיית הכוסות רק בהזכרות שעל הכוסות, והוי ממש דוגמת קידוש דכל השנה וכל כוסות של זכרות, עכ"ד.
--	---

להלכה האם כל אחד ואחד צריך לשתות

ה] עיי רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ז'.
ו] עיי במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף ט', דמשמע שפסק כרמב"ם ולא כתוספות.
ז] עיי כף החיים סי' תעב ס"ק פו.

שתאן בבת אחת

מה פירוש שתאן בבת אחת

[ח] עיי' רש"י ד"ה בבת אחת, וברשב"ם ד"ה בבת אחת, ובתוס' ד"ה בבת אחת.
[ט] למעיינים - ליישב שיטת רש"י, עיי' בשו"ע או"ח סי' תעט, בפרי מגדים אשל אברהם ס"ק א.

להלכה ענין שתאן בבת אחת

[י] עיי' במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף ח' ובמשנ"ב ס"ק כד-כה-כו.
[יא] למעיינים - עיי' ביאור הלכה ד"ה על הסדר, וד"ה שלא כסדר.

חידוש דין מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל

[יב] עיי' הליכות שלמה לגרש"ז אויערבאך זצ"ל פסח פרק ט' סעיף יז [מובא במסגרת]

הליכות שלמה פסח פרק ט סעיף יז		
יז. מי שלא היה לו יין לה וקיים שאר מצוות הלילה בדין ¹¹⁸ , ואחר כך נודמן לו הליכות שלמה עמוד מס 247 <מועדי השנה> ניסן-אב אוירבאך, שלמה זלמן בן חיים יהודה לייב הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה		
יין לו, מסתבר שיכרך בורא פרי הגפן וישתה ארבע כוסות בזה אחר זה לו ¹²² . הליכות שלמה עמוד מס 248 <מועדי השנה> ניסן-אב אוירבאך, שלמה זלמן בן חיים יהודה לייב הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה		
לו. דמסתבר לכאורה דאף דקיי"ל (סי' תע"ב ס"ח) דאם שתאן בזה אחר זה לא יא' היינו כשעדיין מוטל עליו לקיים כל מצוות הלילה הגדה ומנא והלל, ואז חוצה חכמים	היא לשמותן על הסדר דוקא, אצל נד"ד שכבר קיים כל המצוות לכאורה מקיים המצוה בשתייה זו ¹²³ , וכיון דלא מסתבר שיתחייב	לומר ההגדה שנית לכן נראה דישתה אותן בזה אחר זה, ופשוט שיכרך בזה"ג רק פעם אחת בפה"ג ¹²⁴ .
הליכות שלמה עמוד מס 248 <מועדי השנה> ניסן-אב אוירבאך, שלמה זלמן בן חיים יהודה לייב הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה	הליכות שלמה עמוד מס 248 <מועדי השנה> ניסן-אב אוירבאך, שלמה זלמן בן חיים יהודה לייב הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה	הליכות שלמה עמוד מס 248 <מועדי השנה> ניסן-אב אוירבאך, שלמה זלמן בן חיים יהודה לייב הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שלישי, ה' אדר תשע"ב

מראי מקומות (8)

פסחים קח:

בענין יין חדש, ובענין יין אדום

[א] גמ' פסחים קח: מ[שורה 1] "א"ר יהודה אמר שמואל" – עד "אל תרא יין כי יתאדם". ורשב"ם בק מד"ה צריך שיהא בהן כדי רביעית.

בביאור הפשט "אחד חדש ואחד ישן"

[ב] עיי' רשב"ם ד"ה ואחד ישן. ויש להסתפק אם שני הפירושים שברשב"ם חולקים זה על זה, או ששניהם נכונים גם יחד.

[ג] עיי' תוס' ד"ה אחד חדש ואחד ישן.

בענין מיץ ענבים לקידוש

[ד] עיי' בגמ' בבא בתרא צז. מ[שורה 6 מלמטה, בנקודתיים] "אמר רב זוטרא" – עד צז: "ואומר עליו קידוש היום".

[ה] ועיי' במשנ"ב ח"ג, בשו"ע סי' ערב סעיף ב', ובמשנ"ב ס"ק ה-ו.

בענין מיץ ענבים לארבע כוסות

[ו] יש להסתפק אם מה שכתוב בגמ' אצלנו ד"יין חדש" מועיל לד' כוסות, הכוונה לאותו "יין מגיתו" שעליו נאמר בגמ' בבא בתרא שמועיל לקידוש, או שהכוונה ליין שתסס מעט, וצ"ע.

[ז] עיי' פרי חדש [בסוף השו"ע או"ח ח"ג] סי' תפג ד"ה ומי"ש ול"נ דלענין ארבע כוסות.

[ח] עיי' בספר שבות יצחק זמן שמחתנו פרק יב [מובא במסגרת]

שבות יצחק זמן שמחתנו פרק יב	
והנה מיץ ענבים שאין בו אלוהול דינו כמי צימוקים שיוצא בו ידי ד' כוסות אך לא ידי חירות שהרי אינו משכר, וכן כ' בהגדת קול דודי בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל דמיץ ענבים לא יצא בו ידי חירות. וכן מתבאר מדברי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל במנחת שלמה כנ"ל.	ושמעתי מהגר"ש אלישיב שליט"א דודאי גם למי שערב לו טפי המיץ ענבים יתאמץ לשתות יין, כי במיץ ענבים אינו יוצא ידי חירות. גם מי שיכול לספר ביציאת מצרים כל הלילה ואם ישתה יין לא יוכל לעשות כן, ישתה יין. שבות יצחק עמוד מס 93 י הלכות סוכה (זמן שמחתנו) דרוי, יצחק בן שמואל הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה
וכן שמעתי מהגר"ש אלישיב שליט"א דבמיץ ענבים לא יצא ידי חירות. ואם יערב במיץ ענבים יין במידה שיורגש האלוהול היטב כה"ג יוצא גם ידי חירות.	גג. וכן מתבאר ממש"כ בשו"ע סי' תע"ב ס"י דמי שאינו שותה יין מפני שמזיק או שונאו צריך לדחוק עצמו לשתות ד' כוסות ע"כ, אלמא גם בשונא היין שאצלו אי"ז דרך חירות צריך לקיים עיקר המצוה דר' כוסות. שבות יצחק עמוד מס 94 י הלכות סוכה (זמן שמחתנו) דרוי, יצחק בן שמואל הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה
שבות יצחק עמוד מס 93 י הלכות סוכה (זמן שמחתנו) דרוי, יצחק בן שמואל הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה	שבות יצחק עמוד מס 94 י הלכות סוכה (זמן שמחתנו) דרוי, יצחק בן שמואל הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה

ט] יל"ע בראיה שהביא מהשו"ע סי' תעב סעיף י', האם הראיה מוכרחת.

הטעם מדוע מיץ ענבים נחשב ליין.

י] ע"י חוט שני פסח פרק יז ס"ק י [מובא במסגרת].

חוט שני פסח פרק יז ס"ק י		
מיץ ענבים טבעי, כשר לד' כוסות, ויש צו משום שמחת יום טוב, ואף שהמיץ ענבים עובר תהליך שלא יחמיץ, מ"מ הרי המזילות היא שאם משאירים את המיץ ענבים חוט שני עמוד מס 150 פסח קרליץ, שפירחו יוסף נויסין בן נחום טאור הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	פתוח זמן מה הוא חוסס והרי הוא סימן שיט לו את הכח שעושה את זה ליין, ואף שעבר את התהליך מ"מ עדיין יכול להחמיץ, וזהו סגי לד' כוסות ולשמחת יום טוב. חוט שני עמוד מס 150 פסח קרליץ, שפירחו יוסף נויסין בן נחום טאור הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	ובמיץ ענבים טבעי, יש הידוך לענין דרך חירות שיהיה מעורב ציין. חוט שני עמוד מס 150 פסח קרליץ, שפירחו יוסף נויסין בן נחום טאור הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יא] ויש להוכיח כדבריו מדברי הרשב"ם בבא בתרא צז: ד"ה יין קוסס. [ובביאור המילה קוסס, ע"י ברשב"ם ב"ב צג: במשנה ד"ה קוססות].

יב] וע"י במשנ"ב מהדורת דרשו חלק ג' סי' ערב בהערה 11 עד דיבור המתחיל "ואם רוצה להוסיף".

בדין יין לבן ויין אדום

יג] למעיינים - ע"י בתוס' ד"ה אל תרא יין. וע"י בגמ' בבא בתרא צז: מ"בעא מיניה רב כהנא" עד "כי יתאדם" וברשב"ם שם.

יד] ע"י במשנה ברורה חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף יא, ובמשנ"ב שם.

טו] למעיינים - ע"י בהליכות שלמה פסח פרק תשיעי סעיף ה' ובהערות שם.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום רביעי, ו' אדר תשע"ב

מראי מקומות (9)

פסחים קח:–קט.

בענין ארבע כוסות לקטנים

א] גמ' פסחים קח: ת"ר הכל חייבין בארבעה כוסות הללו" – קט. "תניא רבי אליעזר אומר". וברשב"ם.

האם רבי יהודה ורבנן מדברים על תינוקות שהגיעו לחינוך או שלא הגיעו לגיל חינוך

ב] ע"י בחידושי רבינו דוד [אחד מן הראשונים] בסוגיין [מובא במסגרת].

חידושי רבינו דוד בסוגיין
[אמר ר' יהודה וכי מה תעלה ⁵⁰ יש לתינוקות ביין] ². פירש רבנו שמואל ז"ל ⁵¹ והלא פטורין מן המצות. ואם כן מאי טעמ' דת"ק דקאמ' אחד נשים ואחד תינוקות וכי סבור הוא שיהיו התינוקות חייבין במצות, דהוא ⁵² ז"ל פירש ⁵³ מפני שאף הם נגאלו, ואינו נכון שאע"פ שנגאלו מאי הוי חובא לדרדקי ⁵⁴. והנכון שת"ק היה מצריך את התינוקות שישתו חידושי רבינו דוד עמוד מס 408 פסחים בונפיד, דוד בן ראובן הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה ארבע כוסות כדי לחנכן בהם כמו [ש]מחנכין אותן בשאר המצות, ועל זה השיב ר' יהודה וכי מה תעלה ⁵⁰ לתינוקות ביין, שאין נהנין דשמחין ⁵⁵ בהן ואינו להם דרך חירות ⁵⁶. וכונתו לומר שלא הגיעו לחנוך לכך, שכל המצות זמן חנוכה הוא כשהגיע שידע לעשותה כל אחת כמות שהיא, כמו שכתבנו בסוף לולב הגזול ⁵⁷. חידושי רבינו דוד עמוד מס 409 פסחים בונפיד, דוד בן ראובן הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ג] ויש לעיין מה יענה רשב"ם לקושיותיו של רבינו דוד.

ד] ע"י ברא"ש פרק עשירי סי' כא כולו. ובקרבן נתנאל על גליון הרא"ש אות ד'.

ה] ולכאוי' צ"ע על הקרבן נתנאל בדעת הרא"ש, מדוע יש ליתן קליות לתינוקות שלא הגיעו לחינוך כדי שישאלו, והרי כיון שלא הגיעו לחינוך מדוע יש צורך שישאלו.

ו] למעיינים – ע"י ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ג' והלכה ז'. כאיזה שיטה סבר הרמב"ם.

לסיכום

ז] במה נחלק רבינו דוד עם הרשב"ם והרא"ש

להלכה

ח] ע"י במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעב סעיף טו ובמשנ"ב ס"ק מו, ובשער הציון אות ס'.

ט] וע"י במשנ"ב חלק ה' בשו"ע סי' תעב סעיף טז, ובמשנ"ב ס"ק נ.

[למעיינים - צ"ב איך הגיעו השו"ע ומשנ"ב להכרעת הלכה זו. 1) האם נפסק כתנא קמא או כרבי יהודה. 2) האם נפסק כרבינו דוד או כהרא"ש. 3) האם השו"ע בסעיפים הנ"ל מדבר על קטן שהגיע לחינוך או שלא הגיע.

עיון נוסף – האם כשהקטן מקיים מצוה לשם חינוך זה צריך להיות בכל פרטיה כמו גדול או שמספיק הצורה החיצונית של המצוה

יא] עיי בגמ' סוכה כח. במשנה, מ"קטן שאינו צריך לאמו". ועיי בר"ן שם דף יג. מדפי הרי"ף, ד"ה מתניי. ולכאוי צ"ע הרי אין כאן מעשה "ישיבה בסוכה" כלל.
יב] עיי במשנ"ב חלק א', בשו"ע סי' יז סעיף ג' וברמ"א שם. ולכאוי צ"ע שהרי מה שצריך להחזיק הציצית בשעת קרי"ש הוא מנהג בעלמא ומדוע זה קובע את גיל החינוך למצות ציצית.
יג] עיי במשנ"ב ח"ו, בשו"ע סי' תרנח ס"ו, ובמשנ"ב שם ס"ק כח. ויל"ע במה נחלקו ב' הדעות שבמשנה ברורה.
יד] עיי שו"ת משנת יוסף חלק ו' סי' כט [מובא במסגרת]

שו"ת משנת יוסף חלק ו' סי' כט		
הנני בזה אודות מה שנסתפקת אם יש מצוה לחנך קטן שישכים לבית הכנסת להיות מעשרה הראשונים (כשו"ע סי' צ, יד), כדאשכחן בכל שאר המצוות, כציצית (או"ח יז, ג) וסוכה (סי' תרמ, ב), ולולב (תרנז), ות"ת (יו"ד רמה, ה), וכמבואר במשנ"ב (סי' משנת יוסף >שו"ת< עמוד מס 68 וליברמן, יוסף הודפס עיי תכנת אוצר החכמה	שמג סק"ג) שיש חיוב לחנך את הקטן לכל מצוות עשה ולא תעשה. – או דילמא כיון שאינו יכול להשלים המנין, לכן לא שייך בו כל בי עשרה שכינתא משנת יוסף >שו"ת< עמוד מס 68 וליברמן, יוסף הודפס עיי תכנת אוצר החכמה	א) פשוט שיש לחנכו גם לזה, כמו לכל המצוות הגס שעדיין אין הקטן מזהה עליהן, וכמו לכל המצוות הטובות, כמש"כ המשנ"ב (סי' שמג סק"ג ה"ל) לחנכו להזהר משקר וקללות וריב וכו' ונצ"ל הגיע לחינוך, אז חולה יש כמה קולות (פי' שם גס' שמג, ונמפרשי השו"ע). וחנך לגער על פי דרכו גס כי יזקין לא יסור ממנו (משלי כב, ו). – וכן נהגו אבותינו לחנך צניהם גם צמח שהוא רק הנהגה טובה ומדת חסידות נוכחי מה שיוכל הנער לסבול, משנת יוסף >שו"ת< עמוד מס 68 וליברמן, יוסף הודפס עיי תכנת אוצר החכמה

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום המישי, ו' אדר תשע"ב
מראי מקומות (10)
פסחים קט.
בענין מצות שמחת יום טוב

א] גמ' פסחים קט. "תניא רבי אליעזר אומר חוטפין" – עד "ויין ישמח לבב אנוש", ורשב"ם, ותוס'.

במחלוקת התנאים

ב] עיי תוס' ד"ה במה משמחו, דמשמע שתנא קמא ורבי יהודה בן בתירא עומדים בשיטה אחת, ונמצא שיש סה"כ ב' שיטות: 1 – תנא קמא ור' יהודה בן בתירא, 2 – רבי יהודה.
ג] וצ"ב מהי המחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה. ויתכן לבאר עפ"י גמ' כתובות סה. [משורה 2 מהרחבות] "תנא כוס אחד יפה לאשה" – עד "ואינה מקפדת".
ד] וצ"ב לפי שיטת רבי יהודה, א"כ מדוע חייבו חכמים את הנשים במצות ארבע כוסות.

מדוע בזמן הזה היין ממלא את מקום הבשר [כמבואר בדברי רבי יהודה בן בתירא]
ה] עיי בספר בן יהוידע לבעל הבן איש חי בסוגיתנו.

בן יהוידע
עכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין. קשה וכי עכשיו אין אוכלים בשר, ולמה היין מילא מקום שמחת הבשר של שלמים של זמן בית המקדש, ואין הבשר של חולין שאוכלין עתה ממלא מקום שמחת הבשר של זמן בית המקדש. ונראה לי בס"ד דהשמחה צריך שתהיה שלימה לנפש ולגוף, דהיינו שהגוף נהנה מן אכילת הבשר, והנפש נהנית מן בירור נצוצות קדושה הנעשה באכילת הבשר, ולכן באכילת שלמים היתה שמחה שלימה, דאפילו עם הארץ עושה בירור שלם באכילת בשר שלמים, שיהיה לו עזר מצד קדושת הבשר, ומצד קדושת המקום, ולכן כתיב באכילת השלמים [דברים י"ב י"ח] ושמחת לפני ה' אלקיך, אמנם כשאין בית המקדש קיים צריך גבר בגוברין לברר נצוצות קדושה מן אכילת הבשר, שלכן אמרו רבותינו ז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר מפני שאינו יכול לברר באכילתו, ולכן אין שמחה שלימה לנפש באכילת הבשר, אך היין בירור שלו הוא יותר נקל מן הבשר, לכן יש בו שמחה גם לנפש. או יובן בס"ד בזמן שבית המקדש קיים אין דאגות בלב, לכך השמחה בבשר לבדו ואין צריכין ליין להסיר דאגות שבלב, אך בזמן שאין בית המקדש קיים, שהדאגות מצויים הרבה אצל כל אדם אין שמחה בבשר, מאחר כי האורב היא הדאגה בחדר של הלב, לכן אין שמחה אלא ביין שטבעו להעביר הדאגות וממילא תתעורר השמחה:

בשיטת הרמב"ם

ו] עיי ברמב"ם ספר זמנים הלכות שביתת יום טוב פרק ו הלכה יז-יח. שים לב, האם דברי הרמב"ם תואמים לגמרא שלנו.
ז] עיי בב"ח [על הטור] או"ח סי' תקכט ד"ה כתב הרמב"ם חייב, וד"ה עוד הקשה ב"י.

למעיינים - האם חובת השמחה של אשה היא עליה או על בעלה או על שניהם
ח] עיי בגמ' מס' ראש השנה ד. שורה 6 מלמטה "דתניא אחד הנודר ואחד המקדיש ואחד המעריך כיון שעברו עליו ג' רגלים עובר בבל תאחר".
ט] ועיי בגמ' ר"ה ו: [משורה 8 מלמטה] "בעי ר' זירא" – עד [שורה 3 מלמטה] "איבעיא להו", וברש"י, ותוס' ד"ה אשה.
י] ועיי בגמרא בסוגיתנו, האם משמע שהחוב הוא על הבעל או על האשה.

[יא] עיי' במשנ"ב ח"ה סי' תקכט בשו"ע סעיף ב', ובמשנ"ב ס"ק טו, ובביאור הלכה ד"ה כיצד, וד"ה כפי.

[יב] עיי' בספר עמק ברכה עמ' קכו [מובא במסגרת]

עמק ברכה עמ' קכו	
וממ"ר הגאב"ד דבריסק שליט"א שמעתי שאמר, ^{המחבר} הא דנשתנה שמחת פורים מכל שאר השמחות של מועדים, דלא מצינו בשום שמחה דין כזה שיתחייב לבסומי בשתיית יין עד דלא ידע וכו', — משום דבכל המועדות עיקר מצות שמחה אינו אלא לשמוח בהשם, ובשר ויין אינו אלא סיבה לעורר השמחה, וכמבואר ברמב"ם פ"ו מה' יו"ט ה"ב, יעו"ש,	וכן הוא במדרש רבה שה"ש פ"א: זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בו איני יודע אם בו ביום או בו בהקב"ה ת"ל נגילה ונשמחה בו; אבל בפורים, כיון דכתיב משה ושמחה, נמצא שהמשתה עצמה היא גוף המצוה בלי יום תכליתם של שמחה, ועל יסוד זה של מצות משה תקנו דין זה שחייב לבסומי עד דלא ידע וכו'. ¹

חובת בשר ויין בסעודת פורים

[ג] עיי' ברמב"ם הלכות מגילה פרק ב' הלכה טו. וצ"ע מה מקורו שצריך בשר בסעודת פורים. [יד] ועיי' במשנ"ב חלק ו, בשו"ע סי' תרצה סעיף א', וצ"ע שלא הזכיר חובת בשר ויין בסעודה. [טו] ועיי' בשו"ע סי' תרצו סעיף ז', ולכאוי' מכאן מוכח שצריך בשר ויין בסעודת פורים. ועיי' מגן אברהם ס"ק ט"ו.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום ראשון, י' אדר תשע"ב מראי מקומות (11) פסחים קיד. בענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל בסדר הקידוש

הערה:

דילגנו על כחמשה דפים, משום שהם עוסקים באגדתא, ואנו רוצים להספיק ככל היותר מהלכות פסח

[א] גמ' פסחים קיד. מ"מתני' מזגו לו" עד "מתני' הביאו לפניו", ורשב"ם, ותוס' ד"ה דאמר. [ב] למדנו בגמ' 2 סברות לבית שמאי, ו-2 סברות לבית הלל. מומלץ לסכם אותם בעל פה.

ביאור סברא 1 של בית שמאי

[ג] עיי' רש"י ברכות נא: ד"ה שהיום גורם, [מובא ב"מוסף רש"י" על הגמ' שלנו בחלק מהגמרות].

ביאור סברא 2 של בית שמאי

[ד] ועיי' רשב"א ברכות נא: ד"ה וכבר קדש היום [מובא במסגרת].

רשב"א ברכות נא: וכבר קדש היום, פי' משעת קבלה. ואפילו קדם וקדש על הכוס בערב שבת, מכל מקום הרי הוא אסור במלאכה משעה שהוא אומר קדושה על הכוס, ועוד דברוב אין מקדשין עד שתחשך.
--

בביאור סברת בית הלל "שהיין גורם לקידוש שיאמר"

[ה] עיי' רשב"ם ד"ה שהיין גורם.

[ו] ועיי' בתוס' רי"ד בסוגיתנו ד"ה שהיין גורם [מובא במסגרת].

תוספות רי"ד בסוגיתנו שהיין גורם לקדושה שתאמר. פירוש, דמדאורייתא, "זוכרהו" - הוי מה שאנו אומרים בתפלה "מקדש השבת". ומדרבנן הוא שנחזור עוד ונקדש על הכוס, כדאמרין בהבדלה אף על פי שהבדיל בתפילה מצוה להבדיל על הכוס. והיכא דלית לן כוס, כגון יום הכיפורים, אנו יוצאין ידי חובה בקידושא דתפלה, ושוב לא נחזור ונקדש כיון שאין כוס, נמצא שהיין גורם לקידוש שיאמר.
--

[ז] ועיי' בריטב"א ראש השנה כט. ד"ה בעי רחבה [מובא במסגרת].

ריטב"א ראש השנה כט. בקידוש שברכת היין וקידוש על כוס אחד, וברכת הנהנין ברישא מפני שמכשירתה לאכילה ושתיה ולקיים בהם המצוה דעד דמברך אסור ליהנות מהם ואינם ראויים למצוה, והיינו דאמר ההוא סבא (פסחים קו). כל היכא דאיכא בורא פרי הגפן איכא ברישא.
--

[ח] לסיכום: באיזו נקודה נחלקו בית שמאי ובית הלל.

מצבים שבהם משתנה סדר הקידוש

[ט] עיי' במשנ"ב ח"ג, בשו"ע סי' רע"א סעיף ד' [בדין "אם היו שותים יין תחילה"] ובמשנ"ב ס"ק טז.

נ] ועיי במשנ"ב מהדורת דרשו ס' רעא הערה 27. [למעיינים עיי באגרות משה ובאור לציון שצוינו במשנ"ב דרשו].
יא] עיי במשנ"ב ח"ג, בשו"ע סיי רע"א סעיף טו, ובמשנ"ב ס"ק עו, וס"ק עח.
יב] למעיינים - לכאוי יש לעיין, כי מדינים אלו משמע שברכת הגפן כלל אינה נצרכת לקידוש, ואילו בגמרא ראינו שבית הלל אומרים שברכת הגפן היא עיקר הגורם של כל הקידוש. וצ"ע.

האם נשים צריכות להקדים את קידוש היום לברכת היין
[ג] עיי צל"ח ברכות נא: [מובא במסגרת]

צל"ח ברכות נא:
שהיין גורם לקדושה שתאמר וכו'. הא ודאי שקידוש היום הוא דבר תורה, אמנם מה שאין קידוש אלא על היין נסתפקו התוס' בפסחים דף קו. בד"ה זוכרהו וכו', אם הוא דבר תורה, ושיטת רוב הפוסקים שאינו דבר תורה, וא"כ מי שהוא במדבר ואין לו שום כוס ולא פת הא ודאי שעכ"פ מוטל עליו חובת הקידוש של תורה ומחויב לקדש בלי כוס, וא"כ איך קאמרי בית הלל שהיין גורם לקדושה שתאמר, והרי אפילו אם ליכא יין צריכה הקדושה שתאמר. אמנם ידי חובת קידוש דאורייתא כבר יצאו בתפילה של ערבית, וא"כ שפיר קאמרי בית הלל. ולפי זה יצא לנו דבר חדש, שנשים שאין דרכם להתפלל ערבית, ובקידוש היום הם חייבות דבר תורה כדלעיל דף כ: , אם האשה מקדשת לעצמה גם בית הלל מודו שתברך על היום ואח"כ תברך על היין כדברי בית שמאי. יד] לפי דרכו של הצל"ח, האם יש מקרים שגם אנשים צריכים להקדים ברכת היום לברכת הגפן.

טו] עיי בהגהות השואל ומשיב על הצל"ח [נדפס בצל"ח מהדורת מכון ירושלים] [מובא במסגרת]

הגהות השואל ומשיב על הצל"ח
א] מ"ש דבר חדש לענין נשים, לענ"ד מה דפליגי ב"ש וב"ה על תחלת הסדר פליגי, אבל כל שכבר נסדר לב"ה יין קודם ואח"כ קידוש שוב לא חלקו דתמיד מברכין יין קודם, דאל"כ ישתנו הדינים בכל יום ויום לפי המאורע. וגם תדיר ומקודש עצמו הוא בעיא דלא איפשטא. ועיין רמב"ם הלכות

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שני, י"א אדר תשע"ב
מראי מקומות (12)
פסחים קיד. – קיד:
בענין כרפס

א] פסחים קיד. מתני' הביאו לפניו – קיד: "מאי שני תבשילין" ורשב"ם.

מה פירוש "מטבל בחזרת"

ב] עיי רש"י על המשנה ד"ה מטבל בחזרת, ורשב"ם ד"ה מטבל בחזרת, ותוס' ד"ה מטבל בחזרת.
ג] עיי ר"ן על הרי"ף דף כד: מדפי הרי"ף ד"ה הביאו לפניו.
ד] עיי בית יוסף או"ח סיי תעג סעיף ו' [עמ' תקא בטור מהדורת מכון ירושלים] ד"ה ומה שכתב רבינו בשם רבינו תם.

מהו השינוי שעליו שואלין התינוקות, ומה עונין להם על כך.

ה] עיי ברשב"ם על המשנה ד"ה עד שמגיע, מ"וטיבול ראשון".
ו] עיי בטור או"ח סיי תעג סעיף ו' [עמ' תק בטור מהדורת מכון ירושלים] מ"ולוקח ירקות ויברך" עד "לעשות כן בשאר הימים". וב"ח ס"ק ח [רק עד "ומה שכתב ואין צריך כזית"].

טעמים נוספים שנאמרו לחיוב אכילת כרפס

ז] עיי בספר הסדר הערוך פרק נה [מובא במסגרת]

הסדר הערוך פרק נה	
ב. עוד טעם אמרו לחיוב אכילת כרפס, כדי לברך "בורא פרי האדמה" על הכרפס ולפטור המרור מברכה, שאין לברך שתי ברכות על המרור, לפי שאין עושים מצוות חבילות חבילות ³ .	
ג. טעם נוסף מצינו למה אין לברך שתי ברכות על המרור, לפי שדבר שהוא לזכר שעבוד, אין ראוי לברך עליו שתי פעמים, כמו שאין מחלקים קריאת פירשת התוכחה לכמה אנשים, שהקב"ה אומר: אינו בדין שיהיו בני מתקללים ואני מתברך, ולכן מעבירים ברכת "בורא פרי האדמה" של המרור לכרפס ⁴ .	
3 תוס' פסחים קטו, א ד"ה הדר בשם רבינו יוסף טוב עלם. והקשו עליו בתוס' שם, שבגמרא מפורש הטעם משום היכר לתינוקות. ובגבורות ה' פרק נ תירץ, שהיכר לתינוקות אפשר בכל דבר, ותיקנו בירקות כדי לפטור המרור מברכה, וראה תוס' ברכות לט, ב ד"ה הכל מודים.	
4 סדר ליל פסח עמ' סב.	

האם צריך לאכול כרפס גם כשאין שם תינוקות

ט) עיי חשוקי חמד להג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א בסוגין.

חשוקי חמד	
במסכת פסחים דף קיד ע"ב תרי טיבולי למה לי? כי היכי דליהוי היכירא לתינוקות. ויש להסתפק מה הדין בחולה הנמצא בבית חולים יחידי, ואין לפניו תינוקות שישאלוהו, האם חייב בטיבול זה?	חולצה בבי"ח שאין לפניו תינוקות שישאלוהו האם חייב בטיבול ראשון שאלה כתוב בשו"ע (סימן תעג ס"ד) מביאים לפני בעל הבית קערה שיש בה ג' מצות ומרור וחרוסת וכרפס. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק כא) ענין טיבול הירק במשקה הוא מתקנת חכמים, כדי להתמיה את התינוקות, וכמבואר
[נ] האם תוכל להציע טעמים נוספים מדוע יש לאכול כרפס גם במקום שאין תינוקות.	

להלכה

[יא] עיי משנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעג סעיף ד [עד תחילת דברי הרמ"א], ובמשנ"ב ס"ק כא.
[יב] עיי משנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעג סעיף ו' [עד "ויקח מצה"], ובמשנ"ב ס"ק נד-נה.
[יג] למעיינים - עיי ביאור הלכה ד"ה ואינו מברך אחריו.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שלישי, י"ב אדר תשע"ב

מראי מקומות (13)

פסחים קיד:

בענין שני תבשילין

[א] פסחים קיד. במשנה השניה.

[ב] פסחים קיד: מ"מאי שני תבשילין" – עד "רבינא אמר אפילו גרמא ובישולא". וברשב"ם, ותוספות ד"ה סילקא, וד"ה לית, וד"ה שני.

האם מותר לאכול אורז בפסח

[ג] עיי במאירי קיד: ד"ה כבר ביארנו [רק עד "שמתערבים עמו"].

מדוע אמר רב הונא דוקא "סילקא וארוזא"

[ד] עיי רשב"ם ד"ה סילקא.

[ה] עיי רש"ש על רש"י ד"ה סילקא.

[ו] להבנת דברי הרש"ש עיי בגמ' לקמן קטז: מ"אמר רבא מצה צריך להגביה" עד "קדשים בחוץ".

בביאור שיטות האמוראים

[ז] עיי בר"ן על הרי"ף, מדף כד: ד"ה מאי שני תבשילין, עד כה. ד"ה היכא דליכא.

[ח] סכס לפי הרשב"ם והר"ן: כמה שיטות אמוראים יש בגמרא. ומהו טעם מחלוקתם של האמוראים.

להלכה

ט) עיי במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעג סעיף ד' ובמשנ"ב שם ס"ק כג, כז, כח, ל, לא, לב.

[י] ולכאוי' צ"ע מה שכתב השו"ע שנהגו בבשר וביצה, שלכאוי' אינו תואם לאף אחד מהשיטות שכתובות בגמרא.

שיטת הרמב"ם ומנהג הגר"ח מבריסק בענין איזה תבשילים מביאים

[יא] עיי ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח' הלכה א'.

[יב] ועיי בהלכות חג בחג פסח פרק כג הערה 2 [מובא במסגרת]

הלכות חג בחג פסח פרק כג הערה 2

רחמנא כו', וכ"כ במ"ב סקכ"ב. ובשם הגר"ח מבריסק זצ"ל ראיתי שנהג בב'

מיני בשר כרמב"ם וכדי שלא לבטל המנהג לקח גם ביצה. וכ"ה במהרי"ל

האם אוכלים את הבשר הצלוי בליל הסדר

[יג] עיי לעיל נג. במשנה "מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין", וברש"י.

[יד] עיי במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעו סעיף א-ב, ובמשנ"ב ס"ק א.

טו) מנהג התימנים - עיי בשו"ע המקוצר להג"ר יצחק רצאבי שליט"א או"ח ח"ג סי' צ' [מובא במסגרת]

שו"ע המקוצר להג"ר יצחק רצאבי שליט"א [לפי התימנים]

ו בשעת אמירת ההגדה יהיו על השלחן שני מיני תבשילין. אחד זכר לקרבן פסח, ואחד זכר לקרבן חגיגה, שהיו מקריבין בזמן שבית המקדש היה קיים. ושני התבשילין יהיו בשר, אחד צלי זכר לפסח שהיה צלי אש (וקצת מקרוב נוהגין שיהיה צלי זה מפרק הנקרא זרוע, לזכר שגאלם הקדוש־ברוך־הוא בזרוע נטויה¹),	והשני יהיה מבושל, זכר לחגיגה. ונוהגים ג"כ להניח על השולחן ביצה אחת מבושלת או הרבה ביצים מבושלות, מפני שביצה בלשון ארמי פִּיעָא, כלומר דבעא רחמנא למפרק יתנא (דהיינו שרצה הקב"ה לפדות אותנו). ומנהגינו לאכול גם את הבשר הצלוי בליל הסדר², ואפילו הנוהגין שיהיה זרוע, אוכלין אותו אזי: -
טו ידוע. ושמעתי בבירור שגם מנהג טריפולי שבארץ לוב, לאכול הזרוע הצלוי בליל פסח עצמו. ועיין חזון עובדיה דף קע"ז בשם מלכי בקדש. שו"ר בכתר שם טוב חלק ג' דף קס"ה שמנהג הספרדים בארץ ישראל [בזמננו] לאכול הזרוע הצלוי באמצע הסעודה דליל פסח.	

טז] ויל"ע על מנהג תימן, מדוע לא חששו שנראה כאוכל קדשים בחוץ.

האם מביאים שני תבשילין גם בשנה שערב פסח חל בשבת

[יז] עיי' בתוס' קיד : ד"ה אחד זכר לפסח.
[יח] עיי' במרדכי שבסוף הגמרא, דף לח. מדפי המרדכי, טור שני, מ[16 שורות מלמטה] "רבינא אמר אפילו" – עד [שורה 7 מלמטה] "קדשים בחוץ" [נקודתיים].
[יט] עיי' במשנ"ב חלק ה', סי' תעג במשנ"ב ס"ק כב.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שני, י"ה אדר תשע"ב

מראי מקומות (14)
פסחים קיד:–קטו.
בענין כרפס [ב]

[א] פסחים קיד. במשנה, וברשב"ם.
[ב] פסחים קיד : [שורה 6 מלמטה] "פשיטא היכא דאיכא" – קטו. "לאפוקי נפשיה מפלוגתא", וברשב"ם.

איזה ירק לוקחים לכרפס

שיטה 1 - אפשר לקחת איזה ירק שרוצים
[ג] עיין היטב בגמרא שלמדנו היום, האם מבואר איזה סוג ירק יש לקחת לכרפס.
[ד] עיי' בטור או"ח סי' תעג סעיף ד(א) [עמ' תצה בטור מהד' מכון ירושלים] מ"ומביאין לפניו" וכו'.

שיטה 2 - עדיף לקחת מין ירק שנקרא "כרפס"
[ה] עיי' במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סי' תעג סעיף ד' [תחילת הסעיף], ובמשנ"ב ס"ק יט-כ.
[ו] עיי' שו"ת חתם סופר או"ח סי' קלב [מובא במסגרת]

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קלב ועוד באתי לעורר על דבר שארי ירקות שהמציא מהרי"ל שיהיה כרפס על רמז "פרך ס' " כמו שכתב מגן אברהם [סי' תע"ג ס"ק ד'], ומו"ר הגאון מו"ה נתן אדלר טרח ויגע לידע איזה נקרא "כרפס", הואיל ונפיק מפומא דגברא רבא מהרי"ל. ומצא שנקרא ברוב לשונות "אפיא", והוא הנקרא בלשון דייטש "צעליר" [בעברית: סלרי] והוא נאכל כמו שהוא חי נטבל בחומץ וכן אנו נוהגין אחריו, ונתתי סימנא מילתא אפי"א ר"ת כמו אל פועל ישועות אתה. ז] ועיי' הליכות שלמה פסח פרק תשיעי סעיף כח והערה נז והערה 198.

שיטה 3 – יש לקחת לכרפס ירק מר אך לא ירק שיוצאים בו ידי חובת מרור
[ח] עיי' בספר הלכות חג בחג פסח להג"ר משה מרדכי קארפ שליט"א, פרק כד [מובא במסגרת].

הלכות חג בחג פסח פרק כד

ורבותיו שדן בפניהם [כפה"נ הרשב"א והרא"ה ז"ל] שלא רק שהירקות הם מרים [זכר למרירות שנשתעבדו אבותינו] אלא שאף היה צריך לברך בברכת המצוות "לאכול ירקות המרים" ורק משום ההיכר של מרור אין מברכים כן, ומחמת כן אף נתקשה בברכת בפה"א [כקו' המג"א על פטרוזיליה] ותי' שכן חייבו חז"ל באכילת ליל זה ע"ש, וא"כ הוי מידי דמיכל וחשובים לברך בפה"א. [וכיור"ב כ' הרמב"ם בפיה"מ בערבי פסחים ית' להלן].

ובזה מבואר היטב סוגיית המשנה והגמ' ששנו בטבול ראשון בלשון "הביאו לפניו מטבול בחזרת", וביארו רש"י ורשב"ם דמיירי באין לו שאר ירקות, ובגמ' שם פשיטא היכא דאיכא שאר ירק מהדר אשאר ירקי, וסוגיא שלימה דנה שם כשאין לו שאר ירק, אשר כ"ז תמוה אטו בגברא ערטילאי עסקי' שאין לו שום ירק אלא חסא, וגם מהו דצריך "מהדר" אשאר ירק, חיזור מיוחד על שאר ירקות, אלא הן הן הדברים שלטיבול ראשון צריך דוקא ירקות מרים, והוא מעין טבול שני זכר למרירות, וכמ"ש בריטב"א וארח"ח, ולכן נקטה המשנה בלשון זה מטבול בחזרת, [לומר שיסוד טיבול זה בירקות המרים] וכמ"ש הרס"ג הג"ל ורש"י אף חסא בכלל המינים לטיבול זה, רק שלכתחילה צריך "להדר" על שאר ירקות מרים שלא יצא בהם יד"ח מרור, ואם אין לו שאר ירקות מרים אלא חסא, יאכל חסא בטבול ראשון. וזכינו בזה להבין שאלת התינוק במה נשתנה ששואל כבר בטיבול ראשון "הלילה הזה מרור" [ג' הרמב"ם, מרורים] וי"א הלילה הזה "כולר" מרור, ששאלתו היא אף על טבול הראשון למה אלו הוא בירקות המרים. וכן ראיתי

א. אחד מן הדברים שהצריכו חז"ל לעשות בליל זה לצורך התינוקות שיראו שינוי וישאלו, הוא אכילת הכרפס מטבול בחומץ או מי מלח מיד אחר הקדוש קודם הסעודה. ויש אומרים שצריך שיהיו עכ"פ ירקות מרים [שאינם ממין מרור] ככרפס צנון וכרתי".

יותר מכל מפורשים הדברים בריטב"א הל' סדר ההגדה וז"ל: אחר שנטל כל א' וא' ידיו יש להם לאכול מן הירקות המרים שנהגו לאכול כרפס כו' והטבול הזה הוא זכר לומר את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ועושים אותו עכשיו כדי שיראו התנוקות וישאלו כו' וי"א שהוא יוצא בכל שהוא [פי' וא"צ כזית] ונראין דבריו תדע שאין מברכין עליו ברכת המצוות אקב"ו לאכול ירקות המרים, אלא ברכת הנהנין בלבד, ובדאי שיש לשאול טעם לזה, ועוד היאך מברכין עליו בפה"א, על השאלה הראשונה כי לפי שאין טבול זה מעיקרי הסדר אלא היכרא בעלמא לתנוקות כו' ועשו בו היכר שלא לברך עליו ברכת המצוות ועל שאלה השניה [בענין ברכת בפה"א] תשובתך כי אין דין ירקות בלילה הזה כמו בשאר ימים שאין עליהם שום ברכה דהא לא חזי כלל כו' והיכא דלא חזו כלל אינו מברך עליו כלל, אלא כן הוא הענין כי בלילה הזה מצותו קבעתו ועושה אותו כאילו מידי דחזי כיון שאנו חייבים לאוכלו, וכן דנתי לפני רבותי שיחיו עכ"ל. הרי מפורש כן בפ' הריטב"א

ט] לסיכום: ראוי לעשות סיכום של הדעות השונות בענין איזה ירק לוקחים לכרפס.

ביאורי ענינים בגמרא

מדוע אין מברכים על המרור "בורא פרי האדמה"

[נ] מהלך 1 - עיי' רשב"ם קיד: ד"ה פשיטא.

[יא] מהלך 2 - עיי' תוס' קטו. ד"ה והדר.

[יב] למעיינים: עיי' עוד במרדכי דף לח. מדפי המרדכי, טור שני, מ[שורה 7 מלמטה] "אלא אמר רב חסדא" - עד לח: [שורה 10 מלמעלה] "לא לפנייה ולא לאחריהם" [נקודתיים].

[יג] האם תוכל למצוא כמה נפקא-מינות להלכה בין שתי הטעמים.

למעיינים - ביאור מחלוקתם של רב הונא ורב חסדא בגמרא

[יד] מהלך 1 - עיי' בתוס' קטו. ד"ה מתקיף.

[טו] מהלך 2 - עיי' במאירי קיד: ד"ה כל שיש שם. וצ"ב במה נחלקו.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום שלישי, י"ט אדר תשע"ב

מראי מקומות (15)

פסחים קטו.

בענין "כורך"

[א] פסחים קטו. מ[שורה 8 מלמעלה] "אמר רבינא אמר לי רב משרשיא" עד [שורה 2 מלמטה] "זכר למקדש כהלל", וברשב"ם, ותוס' ד"ה אתי, וד"ה אלא מברך אמצה.

מה הפשט "אתי דרבנן ומבטל לה לדאורייתא"

[ב] עיי' מהר"ם חלאווה בסוגיין [מובא במסגרת]

מהר"ם חלאווה פסחים קטו.

ואתי מרור דרבנן ומבטל לה למצה דאורייתא. יש מפרשים משום דאף על גב דמין ושאינו מינו, ויהיב טעמא, וטעמא לא בטיל, אפילו הכי כיון דטעמא דמרור נפיש מבטל ליה לטעמי דמצה. והרמב"ן ז"ל פירש דלאו משום ביטול טעם אתיא לה אלא משום מעלת המצות שתיקנו לעשות כל מצוה בפני עצמה ודרבנן דאורייתא הוה ליה כרשות לגבי מצוה ומבטל לה.

[ג] יש לבאר מה נקודת החילוק בין שני הביאורים.

האם הלל היה כורך רק "מצה ומרור" או "פסח מצה ומרור"

[ד] עיי' רשב"ם ד"ה כורך.

[ה] עיי' רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח' הלכה ו-ז.

[ו] ולכאוי' צ"ע בדעת הרמב"ם, דבפסוק משמע לכאוי' דיש לכרוך שלשתם יחד.

למעיינים - בביאור מחלוקת הלל וחכמים

[ז] יל"ע האם הלל וחכמים נחלקו רק מה עדיף לכתחילה, או שנחלקו גם לגבי דיעבד, דהיינו שלפי חכמים מי שאכל מצה ומרור כרוכים יחד לא יצא ידי חובתו, ולפי הלל מי שלא כרך לא יצא ידי חובתו.

[ח] עיי' תוס' ד"ה אלא אמר רב אשי.

[ט] ועיי' מאירי בסוגין [מובא במסגרת]

מאירי פסחים קטו.

ומי"מ אם בזמן המקדש היתה עיקר המצוה לאכול כל אחת לפני עצמה או לכרכן בבת אחת נחלקו בה הלל הזקן וחכמים והוא שאמרו אמרו עליו על הלל הזקן שהיה בזמן שבית המקדש קיים שהיה כורכך בבת אחת משום שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו שיהא הכל בבליעה אחת ר"ל הפסח והמצה והמרור אלא שבדיעבד אף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא ומאחר שהוא סובר שעיקר המצוה לכרכן אתה למד שאין מצות מבטלות זו את זו שהרי מצה ומרור שתי מצות הם והראיה שהרי הוקבעה חובת מצה בלא זכר אכילת מרור ואעפ"כ מצוה לכרכן ולדעת חכמים עיקר המצוה אכילת כל אחת בפני עצמה עד שאפשר לדעתם שלא יצא בכריכה וזהו שאמרי יכול יהא כורכך בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר יאכלוהו אפי' זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והקשו מאי אפילו דמשמע כל שכן בכריכה והשיבו שברייתא זו לדעת הלל נאמרה וללמד שבדיעבד אפי' בזה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא ומי"מ ענין חלוקי' עליו חבריו לא זו ממקומו אלא שאין ראיה לכך מברייתא זו וכשם שהלל סובר שעיקר המצוה בכריכה ושיצא אף שלא בכריכה כך רבנן סוברים בהפך שעיקר המצוה שלא בכריכה אלא שלדעתם לא יצא בכריכה מטעם בטול מצות זו את זו:

הלכה

[י] עיי' במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סיי' תעה סעיף א' ובמשנ"ב שם ס"ק טז-כד. ועיי' ביאור הלכה ד"ה ואומר.

ביאור הטעם שעושים זכר למקדש

[יא] עיי' גמ' סוכה מא. מ"מתני' בראשונה היה לולב" עד "מכלל דבעיא דרישה" [נקודתיים], וברש"י. [יב] עיי' ביאור נפלא בספר יבנה המקדש להגה"צ רבי שלמה ברעודה שליט"א עמ' קעח-קפ [מובא במסגרת]

ספר יבנה המקדש להגה"צ רבי שלמה ברעודה שליט"א עמ' קעח-קפ

והנלענ"ד כזה, כי שני ענינים נפרדים שנינו כאן. עשיית זכר למקדש מטעם דרישת ציון, לחוד. ואבילות החורבן וזכר לחורבן מטעם אעלה את ירושלם על ראש שמחתי, לחוד. דאיתא בגמ' ב"ב (שם) ת"ר כשחרב הבית **אמנם** עשיית זכר למקדש מטעם דרישת ציון, אינו ענין של אבילות, אלא פעולה המעידה על גודל השתוקקותם של בני ישראל לזכות לבנין **ביהמ"ק** ושכינה בתחתונים דההתקרבות והדביקות בו יתב'. ולכן תקנו חז"ל לעשות זכר למקדש ביו"ט של סוכות, בנטילת לולב ז' ימים כמו שעשו במקדש, אע"פ שאבילות אסורה ביו"ט, כי אין זה ענין אבילות, אלא דרישה והשתוקקות לזכות למקדש והדביקות בו יתב'. וכן נוטלין בזה"ז ערבה ביום ז' דסוכות, זכר למקדש, כמ"ש בגמ' סוכה (מ"ד). וברמב"ם פ"ז מהל' לולב. ונוהגין להעלות ס"ת על הבימה (דוגמת המזבח) ולהקיפה פעם א' בכל יום בסוכות, ובשביעי מקיפין אותה ז' פעמים, זכר למקדש, כדאיתא בש"ע או"ח ס"ו תר"ס. וחסידיים ואנשי מעשה עושים זכר לשמחת בית השואבה בלילי חוה"מ סוכות, כמש"כ המשנה ברורה בסי' תרס"א. ובליל פסח אנו כורכין ואוכלין מצה ומרור זכר למקדש כהלל, כידוע. ואכילת אפיקומן, כזית מצה בזה"ז בסוף הסעודה, הוא זכר למצה הנאכלת עם הפסח על השוכה כשבחמ"ק הי' קיים, לדעת רש"י ותוס' והרשב"ם והמרדכי בס"פ ערכי פסחים. ולדעת הרא"ש הוא זכר לקרבן פסח.

תנן בפ"ג דסוכה (מ"א). בראשונה הי' לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש. פי' רש"י, במקדש שבעה, כדדרשינן בת"כ מושמחתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים (ויקרא כ"ג), ולא בגבולין ז' ימים. ע"כ. ואמרו שם בגמרא, מנא לן דעבדינן זכר למקדש. א"ר יוחנן דאמר קרא (ירמ' ל') כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ד', כי נדחה קראו לך ציון היא, דורש אין לה. **מכלל דבעיא דרישה**. ע"כ. ויש להבין, למה למדו את הדבר, לעשות זכר למקדש, מדרשת הכתוב הנ"ל, הלא יש לנו פסוקים מפורשים (תהלים קל"ז) אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי, ועל פי הפסוקים האלה נפסק בשו"ע או"ח ס"י תק"ס (מהגמ' ב"ב ס'). וז"ל וכן התקינו שהעורך שולחן לעשות סעודה לאורחים מתוך ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה כו'. וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משירה מין ממיני התכשיט שנוהגת בהם כו'. וכשהחתן נושא אשה, לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. וכל אלו הדברים כדי ליכור את ירושלם שנא' אם אשכחך ירושלם וגו' אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי. עכ"ל. והוא מלשון הרמב"ם בסוף הל' תענית.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום חמישי, כ"א אדר תשע"ב

מראי מקומות (16)

פסחים קטז.

בענין שאלת מה נשתנה

[א] פסחים קטז. במשנה "מזגו לו כוס שני" – עד [נקודתיים] "מתחיל בגנות ומסיים בשבח". וברשב"ם ותוס'. [מובא מעבר לדף]

האם השאלה מעכבת במצות סיפור יציאת מצרים

[ב] עיי' ספר המצוות להרמב"ם מצוה קנז.

[ג] עיי' בביאורו של הג"ר ירוחם פרלא על ספר המצוות לרס"ג עשה לג [מובא במסגרת], בדעת הרא"ש.

ביאור הג"ר ירוחם פרלא זצ"ל על ספר המצוות של רבי סעדיה גאון, עשה לג

סי' ב' וז"ל ושאלת למה אין מצרכין על ספור ההגדה. הרבה דברים לזה הקציה לעשות זכר ליציאתנו ואין לנו מצרכין עליהם וכו' אלא שזוהי הכחוש לעשות המעשה ומחור כך לנו וזכרין יל"מ. ולאו דוקא ההגדה כפה אלא אם ישאל מפרשין לו וזהו ההגדה ללד שזוכרין יליאת מלכים עכ"ל עיי"ש. ומבואר מדבריו ז"ל דליכא מלוה בספור יל"מ אלא

ע"פ שאלת הבן. וכדכתיב וחי' כי ישאלך בנך וגו'. ומבואר דכ"ל דמאי דאמרין דפרק ע"פ חכם בנו שואלו וכו' ואם לאו הוא שואל את עלמו עיי"ש. מדרבנן בעלמא הוא. אבל מדאורייתא ודאי ליכא חיובא אלא להשיב על שאלת הבן. וכן מצי דתנן התם (קט"ז ע"א) אם אין דעת בן אביו מלמדו וכו' אין זה אלא מדרבנן ;

[ד] ולכאוי' צ"ע איך יפרש הרא"ש את הנאמר בהגדה על "שאינו יודע לשאול".

האם צריכים לשאול בנוסח מה נשתנה, או בכל נוסח שהוא

[ה] עיי' בגמ' קטו: מ"למה עוקרין את השולחן" עד "מלומר מה נשתנה" [נקודתיים]. [מובא מעבר לדף].

[ו] שיטה 1 – עיי' תוס' קטו: ד"ה כדי שיכיר.
[ז] שיטה 2 – עיי' רשב"ם קטו: ד"ה פטרתן.
[ח] ועיי' שבולי הלקט סיי ריח [מובא במסגרת]

שבולי הלקט סיי ריח

מה נשתנה הלילה הזה. פירש רבינו ישעיה זצ"ל זה נתקן עבור מי שאין לו מי שישאל שאילו היה לו בן [חכם] שהיה שואל לא היו צריכין לאומרו. כי הא דאביי הוה יתיב קמיה [דרבא] [דרבה] חזא דקא מגביה פתורא פי' שהיו עוקרין את השלחן אמר אטו מי אכלינן שאתה עוקר את השלחן מלפנינו אמר ליה [רבא] [רבה] פטרתן מלומר מה נשתנה אבל במקום שאין לו מי שישאל חייבין לשאול זה את זה. ואפי' שני תלמידי חכמים הבקיאין בהלכות הפסח.
[ט] ולכאוי' במשנה קטו. משמע דלא כתוס', וצ"ע.

להלכה

[י] עיי' במשנ"ב חלק ה', בשו"ע סיי תעג סעיף ז ובמשנ"ב ס"ק סט-ע.
[יא] ועיי' רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח' הלכה ב', דמשמע שגם עורך הסדר צריך לומר מה נשתנה, ויל"ע אם הרמב"ם חולק על הרמ"א בשו"ע הנ"ל.

אילם איך יקיים המצוה

[יב] עיי' בספר חשוקי חמד להג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א בסוגיתנו [מובא במסגרת]

חשוקי חמד בסוגיתנו

שאלה: כיצד יקיים אילם מצות סיפור יציאת מצרים?

תשובה: נראה דעל ידי שיראה לילדיו בהגדה עבדים היינו וכו', או שיכין לעצמו מערב יו"ט כתב שיכתוב בו עבדים היינו לפרעה למצרים, ויראהו לבנים, יצא ידי חובת מצות סיפור יציאת מצרים, ויתכן שיכול למנות

שליח מערב יו"ט, ע"י כתב שיכתוב לו שממנהו שליח לספר לבניו סיפור יציאת מצרים, ושלוחו של אדם כמותו, ואף דדברים שבגופו לא מהני שליח, כמבואר בקצוה"ח (סימן קפ"א) מ"מ מצות סיפור יציאת מצרים הוא כעין מצות תלמוד תורה. שמועיל בזה שליח.

למעיינים - זמן עשיית השינויים לתינוקות

[ג] עיי' בשו"ת תרומת הדשן סיי קלז.
[ד] ולכאוי' צ"ע מדוע אי אפשר לעשות השינויים מבעוד יום.

בס"ד, ישיבת ברכת חיים, יום ראשון, כ"ד אדר תשע"ב

מראי מקומות (17)

פסחים קטו. – קטז:

בענין מצות סיפור יציאת מצרים

[א] פסחים קטו. [שורה 10 מלמטה] "מתחיל בגנות" – עד קטז: "שנראה כאוכל קדשים בחוץ", וברשב"ם ותוס'. [מובא מעבר לדף]

החילוק בין מצות "סיפור יציאת מצרים" לבין מצות "זכירת יציאת מצרים" בכל השנה
[ב] עיי' בספר עמק ברכה עמ' עז בשם הגר"ח מבריסק.

עמק ברכה עמ' עז

ונראה, עפ"י ששמעתי ממו"ר הגאב"ד דבריסק שליט"א בשם אביו מרן הגר"ח הלוי ז"ל, שבכל שנה בשעת הסדר של פסח הי' מבאר לפני ב"ב מה היא המצוה של סיפור יצ"מ, הרי בכל השנה יש מצוה של זכירת יצ"מ, וא"כ מה ניתוסף אותה הלילה ע"י המצוה של ספור מה שאין בזכירה, והי' אומר, שהחילוק בין זכירה לסיפור הוא בג' דברים: חדא, שבזכירה אין צריך אלא להזכיר לעצמו יצ"מ, אבל ספור הוא לספר לאחר דרך שאלה ותשובה, כדכתיב: והי' כי ישאלך בנך וגו' והגדת לבנך וגו', הבן שואל מה נשתנה וכו' והאב משיב עבדים היינו, ואפי' הי' לבדו שואל לעצמו מה נשתנה וכו' כדרך ספור לאחר; ועוד חילוק, שבזכירה אין צריך אלא להזכיר היציאה ממצרים לבדה, אבל בספור צריך לספר כל ההשתלשלות	ושואל לעצמו, ובהל"ד: וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרין וטועין אחר ההבל ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן האומות וקרבתנו ליחודו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בניסים ונפלאות שנעשו לנו, ובהל"ה שם: כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום מה וכו', ומסיים הרמב"ם: ודברים האלו כולן נקראין הגדה. עכ"ל. הרי להדיא, שכל הג' חילוקים אלו כולן נכללין בהמצוה של "והגדת לבנך" בהמצוה של ספור. וכיון שמצות צריכות כוונה ע"כ הי' מצוה לכוין לצאת בג' דברים אלו. עכ"ד.	וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח; ועוד ניתוסף במצות ספור, לספר טעמי המצות של אותה הלילה, רבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'. וכל זה עיקר המצוה של ספור יצ"מ. וכן מבואר להדיא ברמב"ם פ"ז מה' חו"מ וז"ל: מצות עשה של תורה לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים לביל ט"ו בניסן שנא' זכור וגו' ומנין שביליל ט"ו ת"ל והגדת לבנך וגו', ואח"כ מבאר הרמב"ם מה היא המצוה של ספור וכתב שם בהל"ב: מצוה יהודיע לבנים שנא' והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם הי' קטן או טפש וכו' ואם הי' הבן גדול וחכם וכו' וצריך לעשות שינוי כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה וכו' אין לו בן אשתו שואלתו הי' לבדו
---	---	--

כל שלא אמר שלשה דברים הללו "לא יצא ידי חובתו" – האם אכן "לא יצא ידי חובתו" כפשוטו

[ג] שיטה 1 – עיי' בר"ן על הר"י"ף כה: מדפי הר"י"ף ד"ה כל מי שלא אמר.

[ד] שיטה 2 – עיי' רמב"ם פרק ז' מהלכות חמץ ומצה הלכה ה'. וצ"ב בהבנת מחלוקתם.

כל שלא אמר שלשה דברים הללו לא יצא ידי חובתו – האם חסר במצות סיפור יצ"מ או במצות מצה ומרור

ה) עיי מהרש"א קטז : ד"ה כל מי שלא אמר.
ו) עיי מאירי קטז. ד"ה רבן גמליאל אומר. יש לבאר במה נחלקו.

טעמים מדוע לא תקנו חז"ל לברך "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לספר ביציאת מצרים"
ז) עיי בספר הסדר הערוך פרק נט [מובא במסגרת]

הסדר הערוך פרק נט	
לקיימו, שהרי אמרו חז"ל ¹² : "עבד דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא בעי לאודיי ולשבחויי". ולכן אין מברכים על הסיפור, דלא שייך לומר "רציונו" על מצוה שהיינו מקיימים בלא הציווי ¹³ .	עיקר המצוה במחשבה ח. עיקר מצוות סיפור יציאת מצרים הוא בלב, שצריך להבין מה שמספר ¹⁴ , ועל מצוה שבלב אין מברכים ¹⁰ . ברכה בגוף המצוה ט. מצוה שיש בה ברכה, אין מברכים עליה, כמו ¹⁵ שלא תיקנו ברכה על ברכת המזון, ולכן אין מברכים על סיפור יציאת מצרים, לפי שיש בה ברכת "אשר גאלנו" ¹¹ . קיום מצוה בלי ציווי ה' י. גם בלא הציווי המיוחד לספר ביציאת מצרים היינו בעצמנו צריכים הסדר הערוך עמוד מס 339 א ויגרטן, משה יעקב בן יחיאל פישל הודפס עיי תכנת אוצר החכמה
מקורות לספר הסדר הערוך	
14 שבת פסח קדש אות ב. וצ"ע ברבריו, הרי מצוות סיפור יציאת מצרים יש לקיימה אף בינו לבין עצמו, כמבואר לעיל פרק נח סעי' ב. ואפשר דמכל מקום עיקר המצוה לכתחילה הוא סיפור לאחרים, ורק כשאין אחרים עימו מקיימה בינו לבין עצמו, ולכן נקראת מצוות הסיפור כמצוה שיש לקיימה עם אחר. הסדר הערוך עמוד מס 339 א ויגרטן, משה יעקב בן יחיאל פישל הודפס עיי תכנת אוצר החכמה	10 גבורות ה' פרק סב, וראה משנת יעב"ץ סי' כו אות ה. 11 הגדת מעשה ניסים. וראה לעיל פרק מד סעי' יד ופרק מט הערה 5. 12 פסחים קטז, א. 13 שפת אמת כרך ג פסח תרמ. וראה להלן פרק קג סעי' ג שמצוות סיפור יציאת מצרים כוללת חיוב הודאה לה' על הניסים. הסדר הערוך עמוד מס 339 א ויגרטן, משה יעקב בן יחיאל פישל הודפס עיי תכנת אוצר החכמה

גדר החיוב לראות עצמו כאילו יצא ממצרים
ח) ועיי בפסקי תשובות חלק ה', סי' תעג אות ל' ובהערה 165-166.

למעיינים - מה הטעם שלא אכלו חמץ ביציאתם ממצרים
ט) עיי בר"ן על הרי"ף כה: מדפי הרי"ף ד"ה מצה על שום.
י) עיי ברמב"ן על התורה שמות פרק יב פסוק לט. צ"ב במה נחלקו.

